

**A FAMILY PACT - LEGAL AND ADMINISTRATIVE FRAMEWORK
OF THE DEMOGRAPHIC SAFETY IN THE EUROPEAN UNION
IN THE PROGRAM PROSPECT OF RECONCILING WORK
AND FAMILY LIFE**

**PAKT NA RZECZ RODZINY - PRAWNO-ADMINISTRACYJNE RAMY
BEZPIECZEŃSTWA DEMOGRAFICZNEGO UNII EUROPEJSKIEJ
W PERSPEKTYWIE PROGRAMU NA RZECZ GODZENIA PRACY
ZAWODOWEJ I ŻYCIA RODZINNEGO¹**

Prof. zw. dr hab. Bronisław Sitek

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi
w Józefowie

bronisław.sitek@gmail.com

ABSTRACT

Kwestia starzejącej się Europy jest przedmiotem licznych dokumentów i decyzji organów unijnych, instytucji międzynarodowych oraz religijnych. Wśród wielu przyczyn niżu demograficznego należy wymienić kryzys rodziny. Nurty filozoficzne głoszące daleko idącą liberalizację relacji między mężczyzną a kobietą są niewątpliwie jedną z głównych przyczyn obecnego stanu rzeczy. To z kolei rodzi określone konsekwencje demograficzne i społeczne. Jedną z cennych inicjatyw w tym zakresie jest wydanie przez Radę Europy „Paktu na rzecz rodziny”. W dokumencie tym zwrócono uwagę na liczne uchybienia w dotychczasowej polityce wobec rodziny, zwłaszcza w polityce legislacyjnej, oraz wskazano na potrzebę podejmowania działań mających nie tylko ją chronić, ale również wzmocnić. Zaproponowano zwiększenie pomocy dla kobiet wychowujących dzieci oraz wprowadzenia zrównoważonej polityki rodzinnej. Odpowiednią opieką winni zostać otoczeni również ci, którzy opiekują się dziećmi i osobami starszymi lub niepełnosprawnymi. Polityka rodzinna winna być nakierowana na bardziej celowe finansowanie rodzin potrzebujących, zagwarantowanie odpowiednich warunków pracy oraz zarobków.

---

¹ Niniejsze opracowanie zostało oparte na polskiej wersji dokumentu *Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie na temat znaczenia dla Europy strategii politycznych przyjaznych rodzinie oraz ustanowienia „Paktu na rzecz rodziny”*.

KEYWORDS: *European Union Law, family, demography, institutions supporting family, economy.*

WPROWADZENIE

Jednym z podstawowych zagadnień współczesnego świata jest bezpieczeństwo demograficzne. Przejawia się ono przede wszystkim w poczuciu zagrożenia państw o niższym przyroście naturalnym, przez państwa, gdzie przyrost ten jest wysoki. Podział ten prawie dokładnie nakłada się na inny podział, a mianowicie na państwa bogate i biedne, wysoko rozwinięte i kraje trzeciego świata.² Wielu postuluje zatem, aby wprowadzić kontrolę narodzin i w ten sposób doprowadzić do zrównoważonego rozwoju demograficznego ludności na świecie. Tak właśnie dzieje się w Chinach i Indiach, gdzie pod wpływem nacisków ONZ wprowadzany jest model rodziny tylko z jednym dzieckiem.

Bezpieczeństwo demograficzne jest ściśle powiązane z bezpieczeństwem społecznym. Obecnie odnotowuje się dość duży ruch migracyjny z krajów słabo rozwiniętych do krajów bogatszych, w tym do Polski. Migracja ludności rodzi jednak problemy związane z rozpadem pierwotnych rodzin, wzrostem sieroctwa i nakładów na zabezpieczenie dzieci, wzrost zatrudnienia bez zabezpieczeń specjalnych (zatrudnienia na czarno), rodzi konflikty kulturowe i religijne³.

Kryzys demograficzny w sposób szczególny uwidacznia się w Europie, o czym świadczą statystyki. Pozostałe kontynenty utrzymają tendencję wzrostową lub utrzymają poziom ludności na obecnym poziomie. W długofalowej perspektywie Europa jest jedynym kontynentem, na którym będzie ubywało ludności. Demografia nie znosi jednak pustki. Teren opuszczany przez jedną grupę kulturową natychmiast jest zapełniany przez następną. Wymiana ludności rodzi kolejne problemy, które będą musiały być rozwiązane, w tym integracja kulturowa lub wykulturowanie się obecnej ludności i w mieszania się w nową kulturę. Wiele wskazuje, że kultura przyszłości Europy będzie miała charakter mieszany z przewagą kultury islamskiej. Tym samym Europa zbliży się do Azji, kontynentu będącego tygłem kulturowym⁴.

---

² Gabryszak, Magierka, (red.), 2009, s. 12.

³ Krajewska, 2006, s. 299-303.

⁴ Ištók, Terem, Čajka, Rýsová, 2010, s. 242.

Tabl.1. Struktura ludności świata według kontynentów i krajów w roku 2004 oraz struktury przewidywane w latach 2025 i 2050 (w odsetkach)⁵

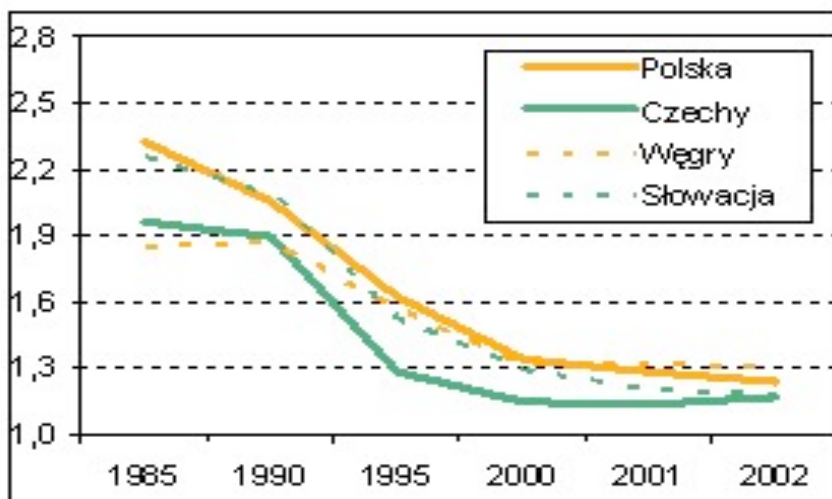
Kontynenty(kraje)	Lata		
	2004	2025	2050
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0
Indie	17,0	17,2	17,6
Chiny	20,3	18,6	15,5
Azja i Oceania (bez Indii i Chin)	23,8	25,0	25,5
Ameryka Północna	5,1	4,9	4,9
Ameryka Łacińska i Karaiby	8,6	8,6	8,4
Europa	11,4	9,1	7,2
Afryka	13,8	16,6	20,9

Źródło: *World Population Features. Long-Range World Population Projections Based on the 1998 Revision*, United Nations, 1999; *2004 World Population Data Sheet of the Population Reference Bureau*, www.prb.org.

Kryzys demograficzny i związane z nim zagrożenia uwidocznił się wyraźnie w okresie pomiędzy 1985 rokiem a 2002 r.

⁵ Tabelę podaję za: Kowalska, http://www.isnr-ng.uksw.edu.pl/teksty/strony%20tematyczne/demografia/PL_demografia.htm [2011-10-24].

Tab. 2. Współczynnik dzietności w wybranych grupach krajów Europy Środkowej i Wschodniej w okresie 1985 - 2002

Źródło: <http://www.dlaczegopolska.pl/index.php?p=art6a> [2011-10-24].

2. SKUTKI KRYZYSU DEMOGRAFICZNEGO

Według Kluza⁶ w latach 2005-2030, jako konsekwencja niżu demograficznego w obszarze państw tzw. Grupy Wyszehradzkiej, wystąpią następujące zjawiska:

- proces spadku dzietności i wydłużania czasu życia, tzw. starzenie się społeczeństwa, wzrost odsetka osób starszych w populacji,
- spadek skłonności do zakładania rodzin,
- wzrost liczby związków nieformalnych,
- opóźnianie decyzji o urodzeniu dziecka,
- decydowanie się na mniejszą liczbę dzieci,
- oczekiwany spadek ludności w wieku produkcyjnym,
- zagrożenie dla systemu emerytalnego,

⁶ Kluza, <http://www.dlaczegopolska.pl/index.php?p=art6a> [2011-10-24].

- spadek dzietności poniżej krytycznej granicy 1,35 dziecka na kobietę, co zagraża zdolności równoważenia urodzeń i zgonów z punktu widzenia ciągłości/stabilności procesów makroekonomicznych (abstrahując od współczynnika 2,1, który odnosi się do prostej zastępowalności pokoleń),
- zagrożenie emigracją do wysoko rozwiniętych krajów Unii Europejskiej (UE),
- kontynuacja spadku średniej wielkości gospodarstwa domowego z 2,7 osoby w 2005 r. do 2,3 osoby w 2030 r.

Do tego należy dodać jeszcze błędną politykę legislacyjną wielu państw, w tym Polski. Rozwiązania normatywne ukierunkowane są na zagwarantowanie „szczęścia” ludziom dorosłym w granicach maksymalnej wolności. To pod ludzi dorosłych tworzy się regulacje zrównujące związki faktyczne za równoważne małżeństwu. W tej optyce dziecko nie ma żadnego znaczenia prawnego. W systemie podatkowym dziecko traktowane jest jako luksusowy „produkt”, na który stać niewielu. Rodzice ponoszą dodatkowe koszty pośrednie, których nie ponoszą tzw. „single”. Są bardziej narażeni na utratę miejsca pracy po zakończeniu okresu urlopu wychowawczego. Ostatecznie otrzymają również niższą emeryturę.

Posiadanie dziecka stało się zatem wyłącznie sprawą jednostki, najczęściej kobiety, bez większej odpowiedzialności innych, w tym ojca. Ponadto, społeczna presja robienia kariery, kreowana przez media, sprawia, że niewiele osób decyduje się na potomstwo, które w gruncie rzeczy uniemożliwia zrobienie tej kariery i zapewnienie sobie lepszego „jutra”.

3. DEMOGRAFIA W NAUCZANIU JANA PAWŁA II I BENEDYKTA XVI

Papież Jan Paweł II był nie tylko duchownym katolickim, ale również wielkim humanistą i obrońcą praw człowieka, w tym prawa do rodziny, prawa do posiadania potomstwa i jego wychowania. W swoich dokumentach oficjalnych, zwłaszcza encyklikach, wielokrotnie powracał do kwestii demograficznych i ludzkiego życia, widząc w spadku urodzeń wielkie niebezpieczeństwo dla całej ludzkości. Wielokrotnie w swoich wystąpieniach Jan Paweł II określał zwłaszcza cywilizację europejską jako „cywilizację śmierci”, cywilizację, która nie jest przyjazna człowiekowi i życiu.

W encyklice z 1995 r. pt. *Evangelium vitae* odnosi się do postępu technicznego i technologicznego, który niestety wymierzony jest w życie człowieka zwłaszcza dzieci nienarodzonych. W numerze 4 przedmiotowej en-

cykliki Papież pisze, że czynny *jednomyślnie uważane niegdyś za przestępcze i w powszechnym odczuciu moralnym niedopuszczalne*, zyskują stopniowo społeczną aprobatę. W szczególności do walki z życiem wykorzystywana jest *medycyna, chociaż powinna służyć obronie życia*. Dalej pisze, że w takim kontekście kulturowym i prawnym również poważne problemy demograficzne, społeczne i rodzinne, nękające wiele narodów świata i domagające się odpowiedzialnej i czynnej reakcji ze strony społeczności narodowych i międzynarodowych, stają się przedmiotem rozwiązań fałszywych i złudnych, sprzecznych z prawdą oraz z dobrem osób i narodów.

Innym przejawem kryzysu demograficznego jest to, że przemiany demograficzne przebiegają odmiennie w różnych częściach świata. W krajach bogatych i rozwiniętych obserwuje się niepokojący spadek, czasem bardzo gwałtowny, liczby urodzin; kraje ubogie natomiast mają na ogół wysoki wskaźnik przyrostu ludności, co stwarza trudne do rozwiązania problemy w kontekście powolniejszego rozwoju gospodarczego i społecznego czy wręcz głębokiego zacofania. Wobec problemu przeludnienia krajów ubogich społeczność międzynarodowa nie podejmuje odpowiednich działań na skalę globalną — poważnej polityki rodzinnej i społecznej oraz programów zmierzających do postępu kulturowego i do sprawiedliwego podziału dóbr — nadal realizuje się natomiast różne formy polityki antynatalistycznej (nr 16).

Jan Paweł II wskazywał na konieczność rozwiązywania problemów demograficznych na poziomie międzynarodowym. Stąd w numerze 91 pisał, że: *Władze publiczne są oczywiście zobowiązane „wpływać na ukierunkowanie demografii ludności”*, ale działania te muszą zakładać i respektować pierwotną i niezbywalną odpowiedzialność małżonków i rodzin, nie mogą też uciekać się do metod sprzecznych z godnością osoby i z jej podstawowymi prawami, przede wszystkim z prawem każdej niewinnej istoty ludzkiej do życia. Jest zatem moralnie niedopuszczalna taka polityka regulacji urodzin, która zachęca lub wręcz zmusza do stosowania antykoncepcji lub dokonywania sterylizacji i aborcji.

Papież zaproponował również inną drogę rozwiązania kwestii demograficznych. *Do rozwiązania kwestii demograficznej należy dążyć zupełnie innymi drogami: rządy i różne instytucje międzynarodowe powinny przede wszystkim zmierzać do stworzenia warunków ekonomicznych, społecznych, medycznych, sanitarnych i kulturowych, które pozwolą małżonkom podejmować decyzje o prokreacji z pełną wolnością i z prawdziwą odpowiedzialnością; powinny też podejmować wysiłki, aby „wytwarzać więcej środków*

---

7 Katechizm Kościoła Katolickiego, nr 2372.

i sprawiedliwej dzielić bogactwo, dając wszystkim równy udział w korzystaniu z dóbr stworzenia. Trzeba szukać rozwiązań w skali całego świata, tworząc prawdziwą ekonomię wspólnoty i współdziałania w dobrach, zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym”. Jest to jedyna droga szanująca godność osób i rodzin, a zarazem autentyczne dziedzictwo kulturowe narodów⁸.

W kolejnej encyklice *Redemptoris missio* z 1990 r. Papież Jan Paweł II odniósł się do misyjnej działalności kościoła Katolickiego oraz problemów, jakie w związku z tym występują. W numerze 35 Papież zwracał uwagę na nierównomierny przyrost naturalny ludzi pomiędzy Południem i Wschodem świata a Północą i Zachodem. Dla Kościoła sprawia to, że rosną liczebnie te kręgi kulturowe, które nie znają przepowiadania Kościoła.

Z kolei w encyklice *Sollicitudo rei Socialis* z 1987 r. Jan Paweł II mówił o problemach demograficznych w nawiązaniu do encykliki Pawła VI⁹. Papież pisał: *Nie można zaprzeczyć, że istnieje, zwłaszcza w strefie Południa naszej planety, problem demograficzny utrudniający rozwój. Warto tu zaznaczyć, że w strefie Północy ten problem ma cechy odwrotne: tam niepokoi spadek przyrostu urodzeń i związane z tym starzenie się ludności, niezdolnej do biologicznej odnowy. Zjawisko to samo w sobie utrudnia rozwój. Tak jak nie jest ścisłe twierdzenie, że trudności pochodzą jedynie z wyżu demograficznego, tak nie zostało również dowiedzione, że każdy wzrost demograficzny nie da się pogodzić z planowanym rozwojem.*

I pisał dalej: *Z drugiej strony bardzo niepokojące wydają się prowadzone w wielu krajach systematyczne kampanie przeciw przyrostowi naturalnemu, podejmowane z inicjatywy ich rządów nie tylko wbrew tożsamości kulturowej i religijnej tychże ludów, ale również wbrew naturze prawdziwego rozwoju. Często te kampanie są wymuszane i finansowane przez kapitały pochodzące z zagranicy, niekiedy zaś od nich bywają wręcz uzależnione pomoce i opieka ekonomiczno-finansowa. W każdym razie przejawia się w tym zupełny brak poszanowania wolnej decyzji zainteresowanych osób, mężczyzn i kobiet, poddanych nierzadko bezwzględny naciskom, również ekonomicznym, mającym podporządkować ich tej nowej formie przemocy. Właśnie ludy najuboższe doznają takich krzywd: doprowadza to niekiedy do pojawiania się tendencji do rasizmu lub sprzyja wprowadzaniu pewnych, również rasistowskich form eugenizmu.*

---

8 JAN PAWEŁ II, Przemówienie na otwarciu obrad IV Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo (12 października 1992), 15: AAS 85 (1993), 819.

9 Enc. *Populorum progressio*, 37: l.c., ss. 275 i n.

Papież Benedykt XVI w encyklice *Caritatis in veritate* z 2009 r. (nr 44) podkreśla, że błędem jest uważanie wzrostu ludności za przyczynę niedorozwoju, również z punktu widzenia ekonomicznego. Faktem bowiem jest, że wzrostowi liczby urodzeń w jednym miejscu na świecie towarzyszy spadek urodzeń w drugim, zwłaszcza w Europie. W krajach wysokorozwiniętych nie tylko spada liczba urodzeń, ale wydłuża się średni wiek życia człowieka, przez co społeczeństwo się starzeje. Jednocześnie Papież uznaje potrzebę prowadzenia odpowiedzialnej prokreacji, która jest częścią integralnego rozwoju ludzkości.

4. PROBLEMY DEMOGRAFICZNE A DZIAŁANIA UNII EUROPEJSKIEJ

Pogłębia on niekorzystne tendencje społeczne i ekonomiczne, powoduje konieczność podjęcia konkretnych działań nie tylko przez poszczególne państwa członkowskie, ale również przez organy Unii Europejskiej. W efekcie Europa zmierza się z kwestią starzejącego się społeczeństwa, braku pokolenia odtwórczego, rosnących nakładów na renty, emerytury i służbę zdrowia, brakiem integracji kulturowej ludności napływowej. Analiza tych przejawów powoduje konieczność podejmowania działań, które zmierzałyby do odwrócenia tej niekorzystnej tendencji, przynajmniej w Europie¹⁰.

Starzejąca się Europa zmusiła jej przywódców do zajęcia się jednym z głównych problemów człowieka. Podczas wiosennego spotkania Rady Europy w 2007 r. przedstawiono przedstawicielom państw członkowskich znaczenie dla Europy strategii politycznych przyjaznych rodzinie. Najważniejszym jednak punktem obrad było wypracowanie strategii pt. *Pakt na rzecz rodziny*, która została zawarta w konkluzjach Rady Europy¹¹.

Stanowisko Rady zostało poprzedzone licznymi działaniami legislacyjnymi. W komunikacie Komisji Europejskiej zatytułowanym *Demograficzna przyszłość Europy — przekształcić wyzwania w nowe możliwości*¹² podkreślono konieczność szukania skutecznej odpowiedzi na zmiany demograficzne oraz niski wskaźnik urodzeń. Najważniejsze jednak stwierdzenie w tym dokumencie dotyczy stworzenia strategii politycznych przyjaznych rodzinie.

---

10 Romańczuk, 2006, s. 109-116.

11 2007/C 163/01.

12 Dok. 14114/06 [COM (2006) 571 wersja ostateczna.

W rezolucji Rady z dnia 22 lutego 2007r.¹³ stwierdzono, że zmiany demograficzne nie wykluczają możliwości połączenia woli posiadania dzieci z karierą zawodową. Takie założenie jest możliwe do zrealizowania poprzez równomierne zaangażowanie się kobiet i mężczyzn w proces wychowania dzieci. Konieczność większego zaangażowania się mężczyzn w obowiązki rodzicielskie wynika, z faktu że kobiety osiągnęły wysoki stopień uczestnictwa w życiu zawodowym. Na ten fakt wskazano w raporcie demograficznym przedłożonym przez służby Komisji w dniu 14 maja 2007r.

Monitorowaniem zmian zachodzących w demografii zajmuje się Grupa Wysokiego Szczebla ds. Demografii powołana na podstawie decyzji Komisji z dnia 25 maja 2007r. Ponadto każde Państwo Członkowskie ma obowiązek formułowania strategii politycznych wspierających rodzinę i zgodnych z krajową polityką publiczną.

Duże znaczenie dla poprawnej polityki UE w zakresie wspierania rodzin, zwłaszcza posiadających dzieci, posiada plan działań Komisji na rzecz równości kobiet i mężczyzn¹⁴ oraz pakt na rzecz równości płci, przyjęty na posiedzeniu Rady Europejskiej w marcu 2006 r., w których strategię polityczne pomagające godzić pracę z życiem prywatnym i rodzinnym są traktowane priorytetowo i mają się przyczyniać do osiągnięcia równości kobiet i mężczyzn.

Z punktu widzenia ludzi młodych znaczenie posiada Europejski Pakt na rzecz Młodzieży przyjęty przez Radę Europejską w marcu 2005 r. W dokumencie tym podkreśla się konieczność lepszego godzenia pracy z życiem rodzinnym i prywatnym. Celem takiego założenia jest umożliwienie młodym ludziom założenia rodziny i zapewnienie pełnego uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu lub rozpoczęcie w tym samym czasie życia zawodowego.

Pewne *novum* w polityce UE stanowi opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego z 14 marca 2007r.¹⁵ (1). Jest to bowiem pierwszy dokument, w którym w ciągu kilku ostatnich lat stwierdzono, że rodzina stanowi źródło dobrobytu gospodarczego, szczególnie w sytuacji, gdy oboje rodzice mogą pracować zarobkowo. Stąd UE zachęca Państwa Członkowskie do włączania wymiaru rodzinnego do ich polityk gospodarczych i społecznych. UE pragnie korzystać z najlepszych wzorców promujących trwałą politykę rodzinną.

13 Dok. 6216/1/07.

14 Dok. 7034/06.

15 Dok. SOC/245—CESE 423/2007.

5. RODZINA W PERSPEKTYWIE STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

Rozwój gospodarczy UE obecnie oparty jest o założenia Strategii Lizbońskiej z 2000 r. Celem tej strategii jest m.in. wzrost zatrudnienia oraz stworzenie otwartej polityki na rzecz ochrony socjalnej i integracja społeczna. Te cele mają służyć lepszemu godzeniu życia rodzinnego, prywatnego i zawodowego. Takie postanowienia były odpowiedzią na zachodzące już wówczas zmiany demograficzne.

W ramach celów szczegółowych w Strategii Lizbońskiej postanowiono, że do roku 2010 zwiększy się udział kobiet zatrudnionych do 60%. W 2001r. sformułowano wezwanie podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Sztokholmie do opracowania wskaźników dotyczących świadczenia usług opieki nad dziećmi i innymi osobami pozostającymi na utrzymaniu oraz systemów zasiłków rodzinnych.

W 2002 r. podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Barcelonie podjęto zobowiązanie, że do roku 2010 zostanie zapewniona opieka nad co najmniej 90% dzieci w wieku 3–6 lat oraz nad co najmniej 33% dzieci poniżej 3. roku życia. Ważnym celem szczegółowym jest walka z ubóstwem wśród dzieci. Takie wezwanie Państwa Członkowskie pojęły podczas wiosennego posiedzenia Rady Europejskiej w 2006 r.¹⁶ W marcu 2007 r.¹⁷ rada Europejska ponownie wezwała do podjęcia kroków koniecznych do szybkiej i znaczącej redukcji ubóstwa dzieci przez zapewnienie dzieciom równych możliwości niezależnie od tego, z jakiego środowiska pochodzą.

Komisja zapowiedziała, że w 2008 r. zostanie przedstawiony komunikat w sprawie opieki nad dziećmi. W komunikacie tym zostanie dokonana ocena postępów poczynionych przez Państwa Członkowskie w zakresie rozwoju polityki rodzinnej.

6. PRZYCZYNY NIEKORZYSTNYCH ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH W ŚWIELE KONKLUZJI RADY EUROPY

W konkluzjach Rady wylicza się skutki zmian demograficznych. Najważniejszym skutkiem jest zmiana struktury życia społecznego oraz zmiany zachodzące w gospodarce. Stąd odwrócenie niekorzystnych trendów w tych obszarach wymaga stworzenie spójnych długoterminowych strategii.

Niskie wskaźniki urodzeń w wielu państwach europejskich nie od-

---

¹⁶ Dok. 7775/1/06 REV 1 (pkt 72).

¹⁷ Dok. 7224/07 (pkt 19).

zwierciedlają bardzo często osobistych preferencji kobiet i mężczyzn. W wielu przypadkach są wyrazem ich sytuacji społecznej i braku równowagi społecznej. W praktyce nie zawsze respektowane są założenia równości płci. Szczególnie dla kobiety staje się coraz trudniejsze godzenie pracy z życiem rodzinnym i prywatnym. Kobiety są przytłoczone przeszkodami i kosztami, wychowywania dzieci, opieki nad członkami rodziny. Na to nakłada się brak przystępnych cenowo i dobrej jakości usług opieki nad dziećmi i innymi osobami tego wymagającymi.

Odwroćenie niekorzystnych trendów demograficznych wymaga lepszego wsparcia rodzin i poprawy losu dzieci, w szczególności poprzez poprawę jakości życia i zwiększenie rozwoju gospodarczego Europy. Pomimo ogromnego postępu cywilizacyjnego konieczne jest dalsze wspieranie równości szans dzieci i młodzieży, niezależnie od ich pochodzenia, zwłaszcza w odniesieniu do kształcenia, szkolenia i włączania się w wysoce produktywne życie zawodowe.

7. ZRÓWNOWAŻONA STRATEGIA ROZWOJU RODZINY

Zrównoważony rozwój gospodarczy Europy, zwłaszcza Państw Członkowskich Unii Europejskiej zmusza do wprowadzenia zrównoważonych strategii politycznych dotyczących rodziny. Celem tego zrównoważonego rozwoju jest zwiększanie spójności społecznej i zapewnianie znacznego rozwoju gospodarczego wszystkich społeczeństw.

Dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju we wszystkich Państwach Członkowskich konieczne jest uwzględnienie środków krajowych w następujących obszarach:

— poprawa infrastruktury socjalnej dla rodzin, co ma umożliwić ludziom, którzy mają kogoś pod opieką, podjęcie i utrzymanie pracy, zapewniając w szczególności przystępne cenowo i dobrej jakości usługi opieki nad dziećmi i innymi członkami rodziny, obejmujące dostępność poradnictwa, kursów dla rodziców oraz szkoleń dla opiekunów, a także dzienną opiekę i obiekty służące spędzaniu wolnego czasu przeznaczone dla młodzieży;

— precyzyjniejsze kierowanie zasiłków rodzinnych w celu lepszego wyrównywania kosztów wychowania dzieci, w tym w okresach bezpośrednio po urodzeniu, przy odpowiednim uwzględnieniu szczególnych potrzeb samotnych rodziców i rodzin wielodzietnych, a także wspieranie ich w wypełnianiu obowiązków związanych z opieką nad innymi członkami

rodziny;

— korzystniejsze warunki organizacji pracy i czasu oraz osiąganie lepszej równowagi między bezpieczeństwem socjalnym a elastycznym rynkiem pracy w ciągu całego życia z korzyścią dla życia rodzinnego, w tym w szczególności odpowiednie warunki korzystania z urlopu rodzicielskiego i opiekuńczego, zarówno dla kobiet, jak i mężczyzn, lepszy dostęp do możliwości uczenia się przez całe życie i zapewnianie równości płci w kwestiach zatrudnienia, zwłaszcza przez zwalczanie stereotypów związanych z płcią.

Strategia rozwoju rodziny wymaga przygotowania przez Państwa Członkowskie odpowiednich trwałych strategii politycznych dotyczących rodziny. Jest to możliwe poprzez wykorzystanie wsparcia ze strony odwołanej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz unijnych celów spójności społecznej.

8. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA PAKTU NA RZECZ RODZINY

Pakt na rzecz rodziny stanowi platformę wymiany poglądów i wiedzy. Oznacza trwałe zobowiązanie Unii Europejskiej do zajmowania się kwestiami związanymi ze strategiami politycznymi przyjaznymi rodzinie, do wspierania się nawzajem w poszukiwaniu wybiegających w przyszłość odpowiedzi politycznych i do udostępniania wiedzy i doświadczeń wszystkim stronom, w celu wzmocnienia wspólnych wysiłków. W tym celu na szczeblu Europy nie będą tworzone nowe struktury, lecz w sposób spójny, skuteczny i ukierunkowany wykorzystane zostaną istniejące instrumenty, zasoby i organy.

Podstawowym instrumentem tworzącym *Pakt na rzecz rodziny* jest uwzględnianie w pracach europejskich komitetów i grup eksperckich, formułujących politykę, potrzeb rodzin, w szczególności tych, które opiekują się dziećmi lub osobami starszymi, lub chorymi.

Szczególne znaczenie dla funkcjonowania Paktu posiada Komitet ds. Ochrony Socjalnej i Komitet Zatrudnienia. Pomagają one w lepszym zrozumieniu strategii politycznych na rzecz rodziny, a przez co są skuteczniejsze w zapewnianiu rodzinom odpowiednich warunków życia, w godzeniu pracy z życiem rodzinnym i w zapobieganiu ubóstwu. Działania obu Komitetów pozwalają na lepsze wsparcie udziału rodziców w rynku pracy oraz stworzenie warunków pracy przyjaznych rodzinom.

Kolejnym organem mającym realizować założenia Paktu jest Grupa

Wysokiego Szczebla ds. Demografii. Grupa ta jako organ doradczy Komisji, powinna przyczynić się do dokonania ogólnej oceny sposobów radzenia sobie z wyzwaniami demograficznymi, w szczególności ma stymulować wymianę dobrych wzorców i strategii politycznych przyjaznych rodzinie. Komisja zapewnia komplementarność prac grupy wysokiego szczebla i prac tych dwóch komitetów oraz Grupy Wysokiego Szczebla ds. Uwzględniania Problematyki Płci.

9. SYNERGIA PAKTU Z INNYMI DZIAŁANAMI WSPÓLNOTOWYMI

Jednym z podstawowych zadań całej polityki wspólnotowej jest synergia działań. Również działania przewidziane wewnątrz Paktu muszą być skoordynowane z działaniami innych instytucji unijnych, Państw Członkowskich, partnerami społecznymi, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Celem tej synergii jest wzajemne korzystanie ze swoich doświadczeń i wykorzystywanie ich do poprawy warunków życia rodzin.

Synergia działań Paktu z innymi politykami UE dokonuje się poprzez następujące środki:

— Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy winna dążyć do ułatwienia wymiany doświadczeń, wzorców postępowania i innowacyjnych podejść do strategii politycznych przyjaznych rodzinie. Takie działanie może być ustanowione poprzez stworzenie ośrodka monitorującego, który będzie we współpracy z państwami członkowskimi i partnerami społecznymi gromadzić informacje, przetwarzać je i udostępniać. Szczególne znaczenie ma informacja na temat inicjatyw na rzecz rodziny o zasięgu lokalnym i regionalnym oraz podejmowanych przez przedsiębiorstwa, w szczególności tych, dotyczących lepszego godzenia pracy z życiem rodzinnym i prywatnym;

— Promowanie badań dotyczących sytuacji rodzin oraz strategii politycznych przyjaznych rodzinie. Pogłębienie wiedzy o skuteczności takich strategii oraz sposobach ich współgrania z pokrewnymi dziedzinami polityki, a także wpływu na warunki socjalne, ekonomiczne i kulturowe. Badania takie winny być promowane w ramach 7. Ramowego Programu w zakresie badań naukowych.

— Grupa Wysokiego Szczebla ds. Demografii winna ułatwiać wymianę poglądów z partnerami społecznymi i społeczeństwem obywatelskim, tak, by włączyć je w opracowanie „Paktu na rzecz rodziny”;

— Właściwe uwzględnienie kwestii rodzinnych w przyszłych rapor-

tach demograficznych oraz w przyszłych forach demograficznych, z których pierwsze odbędzie się w roku 2008;

— Zagwarantowanie, że podmioty lokalne i regionalne w Europie, które chcą organizować fora i tworzyć partnerstwa miast i regionów, będą mogły czerpać korzyści z międzynarodowej wymiany bezpośrednich doświadczeń określonych dzięki wyżej wspomnianej działalności badawczej oraz pracom forum demograficznego, Grupy Wysokiego Szczebla ds. Demografii i ośrodka monitorującego;

— Wykorzystywanie informacji dostarczonych przez państwa członkowskie do opisywania co dwa lata stanu ich przygotowań na zmiany demograficzne, z wykorzystaniem rocznego sprawozdania z postępów prac. Ocena postępów osiągniętych przez „Pakt na rzecz rodziny” i prezentacji jego osiągnięć będzie dokonana podczas Europejskiego Forum Demograficznego w roku 2010;

10. DZIAŁANIA NA RZECZ RODZINY POZA PAKTEM

Pakt jako niezinstytucjonalizowana forma działania UE na rzecz rodziny pozwala na podejmowanie rozlicznych działań poza nim, jak np. wykorzystywanie okazji do wymiany poglądów i doświadczeń, jakie oferuje „Pakt na rzecz rodziny”, w szczególności wnoszenia niezbędnego wkładu w prace Grupy Wysokiego Szczebla ds. Demografii.

Podjęcie ścisłej współpracy z partnerami społecznymi oraz włączenie przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych w przygotowanie i organizację lokalnych, regionalnych i krajowych forów demograficznych i poświęconych kwestiom związanym z rodziną. Fora te mogłyby być wykorzystywane do tworzenia trwałych sojuszy lepiej służących działaniom przyjaznym rodzinie, z uwzględnieniem wszystkich ważniejszych czynników wpływających na jakość życia rodzinnego.

Wykorzystanie oferowanych przez europejskie fundusze strukturalne i inne odpowiednie europejskie instrumenty finansowe możliwości zapewnienia odpowiedniego wsparcia finansowego lokalnym, regionalnym i krajowym inicjatywom na rzecz rodziny, takim jak organizowanie krajowych, regionalnych i lokalnych forów i partnerstw promujących zatrudnienie dzięki lepszemu godzeniu pracy z życiem rodzinnym i prywatnym przez ułatwianie dostępu do opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi opieki oraz przez dostosowywanie organizacji pracy do potrzeb rodzin.

Przyjęcie odpowiednich środków mających na celu promowanie rów-

nego podziału obowiązków związanych z opieką między kobiety i mężczyzn. W Unii Europejskiej poświęca się wiele miejsca równości mężczyźni i kobiecie. Jest to działanie skądinąd niezwykle pożyteczne i konieczne. Może ono jednak prowadzić do przeakcentowania potrzeby robienia kariery przez kobietę. W konsekwencji, brak czasu oraz sił witalnych, brakowało będzie czasu na zrodzenie i wychowanie dziecka. Unia Europejska w tej perspektywie ustanowiła programy, dzięki którym kobieta po urodzeniu dziecka może powrócić na rynek pracy. W praktyce jednak bywa to niekiedy niezwykle trudne.

PODSUMOWANIE

Już w dwudziestym wieku zauważono, że demografia jest ściśle powiązana z bezpieczeństwem kulturowym, bezpieczeństwem państwa, a przede wszystkim z rozwojem ekonomicznym. Wzrost demograficzny występuje w krajach słabo rozwiniętych, zaś niż demograficzny występuje w krajach rozwiniętych gospodarczo. W latach sześćdziesiątych w ramach ONZ wprowadzano w różnych regionach świata, zwłaszcza w Indiach i Chinach, program regulacji urodzeń. Program ten znalazł następnie odzwierciedlenie w ustawodawstwach wielu krajów.

Kwestie demograficzne stały się przedmiotem rozważań w encyklikach Jana Pawła II i Benedykta XVI. Obaj zwrócili uwagę na potrzebę uznania przez władze publiczne prawa rodziny do decydowania o zrodzeniu i wychowaniu dziecka. Jednocześnie podkreślili obowiązek władzy publicznej, państwowej czy międzynarodowej do prowadzenia rozsądnej polityki demograficznej, zwłaszcza takiej, która zmierzałaby do wyrównania tendencji demograficznych pomiędzy Północą a Południem Świata. Podkreśla się również fakt starzenia się Europy i powolnego jej wymierania. Stąd nie bez przyczyny Jan Paweł II pewne obszary kultury europejskiej określał jako „cywilizacja śmierci”.

Negatywne tendencje demograficzne, zwłaszcza spadek urodzeń czy wydłużający się okres życia człowieka, nie są korzystne dla rozwoju ekonomicznego państw tzw. grupy Wyszehradzkiej. Prognozy długofalowe wskazują jednoznacznie, że jest to tendencja trwała, godząca w byt i bezpieczeństwo tych państw.

Kryzys demograficzny Europy, dający się odczuć w wymiarze społecznym i gospodarczym, powodował konieczność podjęcia odpowiednich kroków na szczeblu Unii Europejskiej, zmierzających do jego złagodzenia

lub zażegnania. W tym celu Rada Europy powołała *Pakt na rzecz rodziny*. Jest to niezinstytucjonalizowana forma działania UE, oparta na polityce synergii i założeniach Strategii Lizbońskiej z 2000r.

W ramach Paktu konieczne jest dokonanie wymiany informacji na temat stanu rodzin mających dzieci i ich jakości życia. Zbieraniem i gromadzeniem tych informacji zajmuje się wiele organizacji europejskich. Ponadto ważne jest tworzenie polityki przyjaznej rodzinie poprzez umożliwianie powrotu kobietom po okresie wychowawczym na rynek pracy. Założeniem jest bowiem, ażeby rodzina i posiadanie dzieci nie stanowiły przeszkody w karierze zawodowej.

Takie założenia i działania podejmowane przez Radę Europy są ze wszech miar właściwe i pożyteczne. Wydaje się jednak, że nie jest zasadne stawianie na tym samym poziomie kariery zawodowej i posiadania rodziny. Naturalnie należy dążyć do zniesienia dyskryminacji rodziny, zwłaszcza kobiet posiadających dzieci. Taka dyskryminacja jest pokłosiem wieloletniej propagandy antyrodzinnej i antychrześcijańskiej. W skutek czego została zachwiana wartość rodziny jako takiej. Dopiero kryzys ekonomiczny sprawił, że powrócono do doceniania wartości rodziny i jej wkładu do społeczeństwa. Stąd należy być zadowolonym z tak cennej inicjatywy podjętej przez Radę Europy, zmierzającą do budowy *Paktu na rzecz rodziny*.

REFERENCES

1. Gabryszak, R, Magierka, D. (2009). Wprowadzenie do polityki społecznej, Warszawa: Difin.
2. Ištók, R. Terem, P. Čajka, P. Rýsová, L. (2010). Politická geografia. Banská Bystrica: Wydawnictwo UMB.
3. Jan Paweł II, Przemówienie na otwarciu obrad IV Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo (12 października 1992), 15: AAS 85 (1993), 819.
4. Katechizm Kościoła Katolickiego. (1994). Poznań: Pallotinum.
5. Kluz, S. (2011). Makroekonomiczne konsekwencje procesów demograficznych, [w:] <http://www.dlaczegopolska.pl/index.php?p=art6a> [2011-10-24].
6. Kowalska, I. (2004). Sytuacja demograficzna w Polsce na tle Europy i Świata, [w:] http://www.isnr-ng.uksw.edu.pl/teksty/strony%20tematyczne/demografia/PL_demografia.htm [2011-10-24].

7. Krajewska, A. (2006). Migracje i potrzeba wielokulturowej edukacji, [w:] Dammacco, G. Sitek, B. (2006). Swobodny przepływ osób w perspektywie europejskiego procesu integracji, Bari-Olsztyn: Wydawnictwo UWM, s. 299-303.
8. Paweł VI. (1967). Encyklika Populorum progressio. http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/encykliki/populorum_progressio_26031967.html [2012-03-21].
9. Romańczuk, M. (2006). Swobodny przepływ osób a zjawisko internacjonalizacji terroryzmu, [w:] Dammacco, G. Sitek, B. Swobodny przepływ osób w perspektywie europejskiego procesu integracji, Bari-Olsztyn: Wydawnictwo UMW, s. 109-116.